

«En hval der har forsvaret»

Aarhus Teater
Cabaretsenen
Premiere 28. februar 2003

Morten Nielsen Cabaret

Der er lys og nogen venter

den der smiler, og der aldrig

W

Dette er Sangen om jer og mig selv
og om Døgnet, som ligner en Flugt.

Kampen var ikke det, han inderligst vilde. Han vilde livet, væksten, modningen. Hans digtning blev kun et anslag, om end af en vældig styrke, men hans liv blev paa sin vis gennemført. Det lykkedes for ham, hvad mange andre maatte give op for, selv med et langt liv til hjælp: at bekende sig til og være trofast mod det, som for ham langsomt blev til sandheden, og ikke at svigte en eneste haardt tilkæmpet erfaring, selv over for døden. Derfor var han, i al sin oprigtige svaghed, fuld af en sjælden styrke, som vi vil huske hver gang vi ser hans skygge glide hen bag de linjer, der, uden at han vilde det, er blevet et selvportræt:

Hans blege, klodsede Ansigt,
de tunge Øjne,
og de desperate Vaabenhænder,
som kun skrev Vers.

OLE WIVEL (1946)

HVORDAN BLIVER JEG MIG SELV –

For at man kan glemme sig selv, ofre sig selv, må der være et selv, og dette *personlighedsmotiv* er det vigtigste i hans poesi. I hans digte, kunne man sige ændredes trediversnes spørgsmål: hvem er jeg? til: hvordan bliver jeg mig selv?

TORBEN BROSTRØM (1978)

EN UDFORDRING

Efter sin død bliver Morten Nielsen ikke alene et digterisk forbillede for de overlevende jævnaldrende, men nok så interessant, også en menneskelig udfordring for dem. Det bliver han, fordi hans engagement i krigen og hans tilsyneladende så frygtløse møde med døden bliver ved at anspore dem til selvransagelse om deres eget engagement i tilværelsen.

HANNE ENGBERG (CITAT FRA KÆTTERNE – KREDSEN OMKRING HERETICA 1948 – 54) (1999)

AF ET AFSKEDSBREV

FRA VESTRE FÆNGSEL, TYSK AFDELINGEN 4. APRIL 1945 –

Jeg har noget, der lever og brænder i mig – en kærlighed, en inspiration, kald den hvad du vil, men noget som jeg endnu slet ikke havde fundet udtryk for. Nu dør jeg, og jeg ved ikke, om jeg har tændt en lille flamme i et andet sind, en flamme, som skal overleve mig, men endda er jeg rolig, for jeg har set og ved, at naturen er rig, ingen mærker om nogle enkelte spirer bliver trådt under fode og dør derved. Hvorfor skulle jeg så fortvivle, når jeg ser al den rigdom, som endda lever.

KIM MALTHE-BRUUN

“Man skal ikke skrive Digte om Livet,
man skal skrive Digte som selv er Liv”

MORTEN NIELSEN

Hvem der én Gang har hørt Morten Nielsens Oplæsning vil aldrig glemme det. Man erindrer den, naar man læser Brevene, fulde af ubønhørlig Selvransagelse, en tæt, mut, betagende Ligeformhed, som Jargonen paa samme Tid skal bære og bortforklare. Og naar man læser Digtene, næsten alle i regelmæssige, sluttede, formfaste Strofer, men overalt med et lille hakkende Brud paa det traditionelle i Syntaks og Rytme, der faar dem til at klinge uvant og vidunderligt i éns Øre – som om Poesien pludselig har faaet sin Natur tilbage, uden den Sprængning af Formen, som fattig, længe opsparet, punktvis eksploderende Spontanitet ofte tvinger Modernisterne til. Alt dette laa i Morten Nielsens Oplæsning; den lod haant om alle Virkemidler, men blev dog aldrig hæmmet og genert: strængt rytmisk, ligesom en Smule brudt, lavmælt gøende, helt og hensynsløst hengivet i Ordnes Indhold, ufor-glemmelig – og den stemte ganske med hans Udseende: en lang, rødhaaret, følsom Barbar, paa samme Tid nervøs og oprindelig, og med en sjælden Evne til Uforstilthed og Oprigtighed.

THORKILD BJØRNVIG (CITAT FRA VIRKELIGHEDEN ER TIL – LITTERÆRE ESSAYS, 1973)

ET ORD MED PÅ VEJEN –

For Tiden er det haardt at være til for de fleste, men jeg tror, det er haardest for dem, der, fordi de er unge, endnu ikke har faaet noget som helst gjort færdigt. Og som frygter for aldrig at faa noget bragt til Ende. Den Angst kender alle, der har strejft unge Mænd, som i meget lignede dem selv – og senere gik til, et eller andet Sted, hvor der kæmpedes. Naar denne Bog kommer nu, er det, fordi det er nødvendigt for mig at have gjort en Ting færdig, som er min, og som jeg har Ansvar for.

MORTEN NIELSEN (AF DET IKKE TRYKTE FORORD TIL "KRIGERE UDEN VÅBEN", 1943)

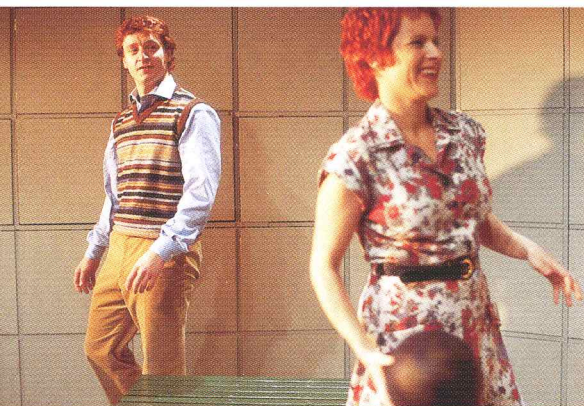
ET TEMA –

Allerede den Digtsamling, Morten Nielsen selv naaede at udgive, indledes med et Digt, som handler om Omkostningerne. De er det stadigt tilbagevendende Tema i hans Digtning. Han skrev kun undtagelsesvis direkte Oprørs- og Angrebsdigte, lukkede af Kampens Hensyn; næsten alle hans Digte er i Stedet fyldt med alt det levende, den Higen mod stadigt mere Liv, renere Liv, som laa bag Kampen, gjorde den nødvendig og var dens Smerte. Han tabte ikke Maalet af Sigte for Dagens Strid, Kampen forvandlede ham ikke. Det tunge Hjerte, hvormed han og hans Slægtled kæmpede, og som holdt ud med sin Tyngde, alle deres hemmelige Omkostninger, var deres Lødighed.

PAUL LA COUR (CITAT AF FORORD TIL EFTERLADTE DIGTE, 1945)

EN ELSKER AF JORDEN

Han var en Elsker af Jorden,
en lykkelig Giver...
En Kriger uden Vaaben,
Et Menneske med udrakte Hænder.
En Broder.

ANDERS HOLST · CAMILLA LOHMANN

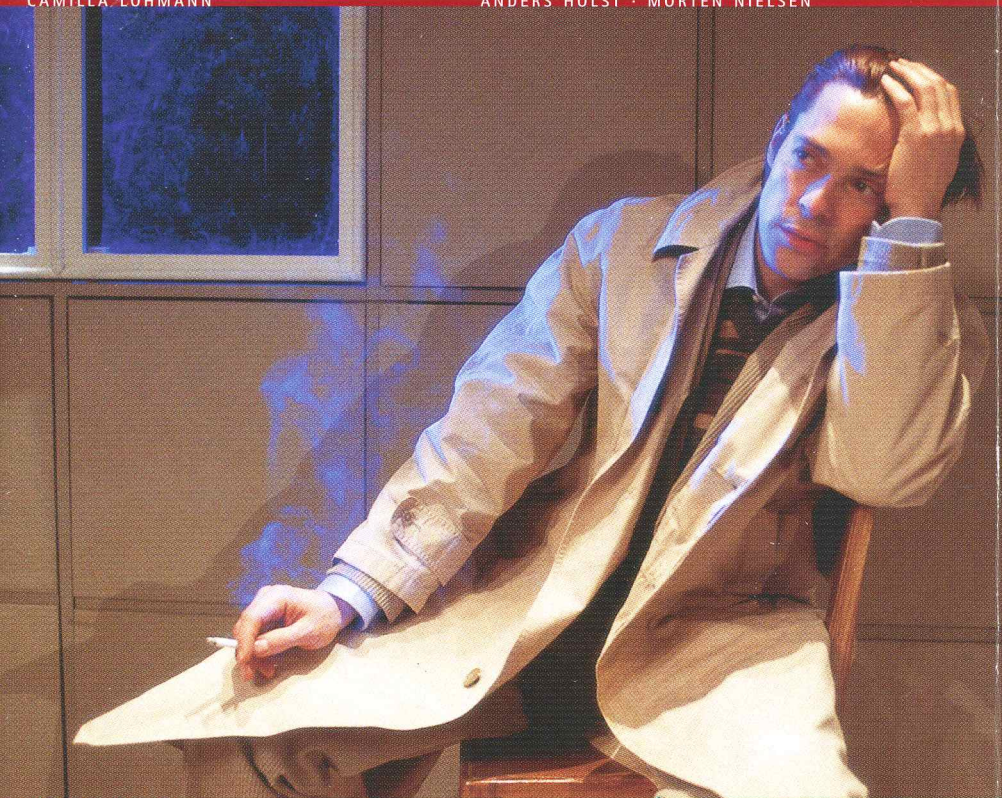
NIELS SØREN HANSEN

CAMILLA LOHMANN

ANDERS HOLST · MORTEN NIELSEN

MORTEN NIELSEN

FORTALT AF ELSA GRESS -

"Hvad har du lavet de sidste fjorten dage, Morten?"
"Flyttet kommaer. Et slid!"

► At være nær ham var godt:
Hans Latter var frisk som
Vesterhavsblæsten.
Hans Stemme var ofte dæmpet,
han elskede de varsomme Ord. ► JOHANNES WELTZER (VILD HVEDE, 1944)

BEVIDSTHED – VIRKELIGHED –

Morten Nielsen digter ikke i Billeder men i Ord, og Ordet kommer til ham og bedrager ham ikke. Vi kan da ikke lade være med at spørge, hvad det er, som giver ham denne Særstilling, denne større Frihed og Tryghed i Poesien. Man standser da uvilkaarligt ved den lagttagelse, at Morten Nielsen til Forskel fra de fleste af sine samtidige har en Tro, ikke at forstaa som et Postulat af Tanken eller Følelsen, men som en oplevet Virkelighed – en Erfaring. Morten Nielsen tror paa Døden. Døden er altid hos ham som en absolut Vished, og den har gjort hans Digting vaagen og nøgtern og varm. Døden taaler ingen Udsættelse. Hvor den er nærværende, ophæves alle midlertidige Foranstaltninger, al Ventetid. Der sættes Livet i Kraft med øjeblikkelig Virkning, som det staar og gaar. Hvorledes denne Tro har været mulig for Morten Nielsen, kan vi ikke vide. Det er ikke nok at henvise til Besættelsestiden, hvor Dødens Mulighed var os saa nær inde paa Livet, for Døden er ikke den ydre Tilintetgørelse og den kolde Frygt, men en indre Vished. Om dette handler de dybeste af Morten Nielsens Digte. Døden er en Erfaring, og Erfaringen er altid en Forargelse for Tanken – altid Transcedens. I denne ægte psykologiske Tanscedens synes Digtet at vinde sin Frihed og sin Renhed tilbage. I den er Individualismen overvunden. Maaske kan Morten Nielsens Digte være os et Varsel om, hvad det vil sige for Alvor at tage Undergangen paa sig, ikke som Bevidsthed, men som personlig Virkelighed. Saa bliver det ogsaa forstaaeligt, at det er netop ham, som har et varmt og menneskeligt Svar paa Ventetidens Gaade:

Og det blev trygt og varsomt, det at vente
med Liv som er forfulgt og angst og delt.
Enhver, der har forsvaret noget, ved det.
Og den, som kæmper, taber aldrig helt.

BJØRN POULSEN (AF ARTIKLEN ELFENBENSTÅRNET I HERETICA 2. ÅRG. NR. 2, S. 156 – 1949)

DE VÅBENLØSE –

Morten var hverken meget lærd eller særlig skarpttænkende. Det hindrede ham dog ikke i som digter at opsummere mere erfaring og viden end han personligt besad, også erfaring og viden for os andre. Han formodedes en tid, og formodes måske endnu, at repræsentere modstandsungdommens "sind", dette skrækelige danske ord, der bruges som skalkeskjul for alskens forstandsmæssige forsyndelser og følelsesmæssig uklarhed. Men Morten var bedre end som så, trods sin umodenhed og i kraft af den. Det var netop ikke "sind", men intuitiv erfaring og viden udover sig selv, han bød på i sine bedste digterøjeblikke. Og hans ord står til troende: Det var også – og det forblev efter Mortens egen død – de våbenløse krigeres tid, de mennesker der var våbenløse selv med våben i hånd, fordi de ikke kunne tro på våbnet.

ELSA GRESS (CITAT FRA FUGLEFRI OG FREMMED, 1971)

Kampen var ikke det, han inderligst vilde. Han vilde livet, væksten, modningen. Hans digtning blev kun et anslag, om end af en vældig styrke, men hans liv blev paa sin vis gennemført. Det lykkedes for ham, hvad mange andre maatte give op for, selv med et langt liv til hjælp: at bekende sig til og være trofast mod det, som for ham langsomt blev til sandheden, og ikke at svigte en eneste haardt tilkæmpet erfaring, selv over for døden. Derfor var han, i al sin oprigtige svaghed, fuld af en sjælden styrke, som vi vil huske hver gang vi ser hans skygge glide hen bag de linjer, der, uden at han vilde det, er blevet et selvportræt:

Hans blege, klodsede Ansigt,
de tunge Øjne,
og de desperate Vaabenhænder,
som kun skrev Vers.

OLE WIVEL (1946)

HVORDAN BLIVER JEG MIG SELV –

For at man kan glemme sig selv, ofre sig selv, må der være et selv, og dette *personlighedsmotiv* er det vigtigste i hans poesi. I hans digte, kunne man sige ændredes tredivernes spørgsmål: hvem er jeg? til: hvordan bliver jeg mig selv?

TORBEN BROSTRØM (1978)

EN UDFORDRING

Efter sin død bliver Morten Nielsen ikke alene et digterisk forbillede for de overlevende jævnaldrende, men nok så interessant, også en menneskelig udfordring for dem. Det bliver han, fordi hans engagement i krigen og hans tilsyneladende så frygtløse møde med døden bliver ved at anspore dem til selvransagelse om deres eget engagement i tilværelsen.

HANNE ENGBERG (CITAT FRA KÆTTERNE – KREDSEN OMKRING HERETICA 1948 – 54) (1999)

AF ET AFSKEDSBREV

FRA VESTRE FÆNGSEL . TYSK AFDELINGEN 4. APRIL 1945 –

Jeg har noget, der lever og brænder i mig – en kærlighed, en inspiration, kald den hvad du vil, men noget som jeg endnu slet ikke havde fundet udtryk for. Nu dør jeg, og jeg ved ikke, om jeg har tændt en lille flamme i et andet sind, en flamme, som skal overleve mig, men endda er jeg rolig, for jeg har set og ved, at naturen er rig, ingen mærker om nogle enkelte spirer bliver trådt under fode og dør derved. Hvorfor skulle jeg så fortvivle, når jeg ser al den rigdom, som endda lever.

KIM MALTJE-BRUUN

"Man skal ikke skrive Digte om Livet,
man skal skrive Digte som selv er Liv"

MORTEN NIELSEN

PROLOG

HAN VAR EN ELSKER AF JORDEN (JOHANNES WELTZER – UDDRAG)	ALLE
UNDERKLANG (UDDRAG)	CAMILLA
DETTE ER SANGEN OM JER OG MIG SELV	ANDERS/MORTEN

1. BILLEDE: JEG ER MIG SELV SÅ NÆR

DE SPILLER BOLD PÅ VEJEN	ANDERS
GULT GRÆS MOD SOLEN	MORTEN/CAMILLA
OPSTANDELSENS UNDER (UDDRAG)	ANDERS
DU VAR BETYDNINGSFULD	ANDERS/CAMILLA
SMERTE (UDDRAG)	MORTEN
NATTUREN	CAMILLA
DRONNINGEN AF SABA	ANDERS
TO MÅ MAN VÆRE	ALLE
DU REDTE DIT HÅR	ANDERS
IND I EN STJERNE	CAMILLA/MORTEN
LILLE HELVEDE	ALLE
SPANSK MOTIV	MORTEN
KÆRLIGHEDEN ER EN BLOMST	ANDERS
BREV TIL EN VEN (I) (UDDRAG)	MORTEN
BESTEMMELSE	CAMILLA
DEN GUDDOMMELIGE FEMØRE	ANDERS
FORVANDLING EN SOMMERNAT	MORTEN
TAK FOR DET	ANDERS

2. BILLEDE: NOGET STRØMMER OG VIL UD

VI SENDER DANSEMUSIK OM NATTEN	ALLE
BREV TIL EN VEN (II) (UDDRAG)	MORTEN
AUGUSTNAT (UDDRAG)	ANDERS
KRONIK 1942 (CITAT)	CAMILLA
NÆR	MORTEN
KRONIK 1942 (CITAT)	CAMILLA
BREV TIL EN VEN (III) (UDDRAG)	ANDERS
MEDDELELSE OM ET NEDERLAG	MORTEN/ANDERS
MER END NOGENSINDE	ALLE
PÅ REJSE (UDDRAG)	ANDERS
BREV TIL EN VEN (IV) (UDDRAG)	ALLE
JEG HAR INTET OG INTET AT GI'	MORTEN
JEG HØRER KUN MIT EGET HJERTE SLÅ (UDDRAG)	ALLE
JEG SER NU I NAT	ALLE
DER RIDER EN RYTTER	CAMILLA

3. BILLEDE: DEN SOM KÆMPER, TABER ALDRIG HELT

VENTETID	ANDERS/MORTEN
KRONIK 1942 (CITAT)	CAMILLA
GLEMT FORÅR	CAMILLA
HØSTDIGT (UDDRAG)	CAMILLA
DØDEN (UDDRAG)	MORTEN
NÆSTSIDST	ANDERS
VI ER ALENE (UDDRAG)	MORTEN
AF ET UTRYKT FORORD (UDDRAG)	ANDERS
FORÅRETS HORISONT	CAMILLA
STILHED FRA LÆNGE SIDEN	MORTEN
EN HILSEN FRA EN AF OS (UDDRAG)	ALLE
SKÆBNE	CAMILLA
GRUNDEN HAR SVIGTET (UDDRAG)	ALLE
AFTENENS STJERNE MOD NORD (UDDRAG)	MORTEN/ANDERS
GENSYN	ALLE

EPILOG

DET HELLIGE MOD	ANDERS/MORTEN
-----------------	---------------

Den der forstaar Livet, forstaar Døden. Og Livet er at leve,
og Livet er jeres, og det skal I leve, for I faar intet andet.

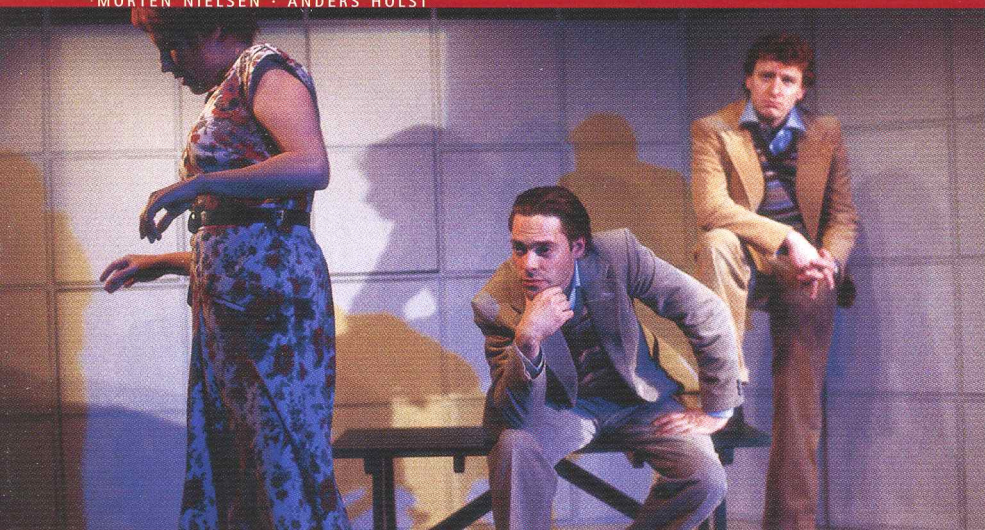
MORTEN RUGE (CITAT FRA ROMANEN VANDRING MELLEM MENNESKER, 1942)

ANDERS HOLST · MORTEN NIELSEN · CAMILLA LOHMANN

MORTEN NIELSEN · ANDERS HOLST

CAMILLA LOHMANN · MORTEN NIELSEN · ANDERS HOLST

"Nu forstaar vi" sagde hans Far,
"hvorfor du havde saa travlt. Du skulle jo naa saa meget,
inden Døden tog dig."